

Sidillà, un conjunt preromànic

De parròquia altmedieval a indret desconegut en procés de recuperació

Aquest article, a finals de l'any 2013, s'hauria titulat «Sidillà, un conjunt preromànic abandonat». En aquells moments, un incendi i la manca de protecció oficial per part de la Generalitat de Catalunya convidaven al pessimisme. Avui, malgrat que no som al cap del carrer, el futur s'albira amb més confiança.

JORDI GAITX MOLTÓ > TEXT I FOTOS

>> L'incendi de Vilopriu, el novembre de 2013, es va estendre per boscos i canyissars, com el del rec del Molí, entre Colomers i el Ter.

Sidillà és un conjunt d'edificacions —algunes d'enrunades— d'època altmedieval, amb arrels a l'antiguitat tardana, i que recentment ha estat recuperat de la incúria i de la desídia. Pertany a l'espai del Baix Ter, i es localitza a la riba dreta del riu, enmig d'una pineda, i en el terme

de Foixà (Baix Empordà). Temps ençà, el lloc havia estat una parròquia, aplegada al voltant de l'església dedicada a sant Romà. El temple, que comprèn algunes sepultures annexes, encara presideix l'indret. S'hi suma, a més, un edifici rectangular de funció desconeguda, uns 125 metres al nord.

Sidillà té l'encant innegable de les coses que han mort en el camí de la història. D'altra banda, es tracta d'un dels enclavaments de la meua geografia sentimental. En part, és també per això que em ve de gust parlar-ne. Tanmateix, des d'un punt de vista racional, crec que sobren arguments per defensar els valors d'aquest conjunt. Aquests, però, no han estat de domini públic fins fa poc més de dos anys. En aquells moments, un incendi —declarat a Vilopriu l'11 de novembre de 2013— va estar a punt de calcinar les restes preromàniques i, per si això no fos suficient, el dia 14 d'aquell mes es donava a conèixer mitjançant el DOGC l'arxivament de l'expedient de protecció de Sant Romà de Sidillà —o de les Arenes— com a monument històricoartístic integrant dels BCIN, iniciat l'any

>> L'església preromànica de Sant Romà de Sidillà, no fa pas tant, es trobava abandonada enmig d'una pineda del terme de Foixà (2012).

Sidillà té l'encant innegable de les coses que han mort en el camí de la història

1982 per part del Departament de Cultura. Aquest cúmul de despropòsits va tornar a posar d'actualitat el debat sobre la protecció patrimonial de Sidillà.

2013: foc i manca de protecció legal

Mentre l'incendi de Vilopriu encara crema, alguns *blogaires* donaven per fet que el foc havia afectat Sidillà. El dia 17, però, ho vam voler veure en persona: les flames havien passat, de nord a sud, a menys de cent metres dels edificis. Com s'ha dit, al mateix moment es confirmava la manca de protecció legal. Eren dies nefastos per a Sidillà.

L'Ajuntament de Foixà, sacsejat pels fets, va assumir de forma immediata la defensa del poblat en la mesura de les seves possibilitats: va suspendre les llicències d'obres al lloc i inicià la declaració del conjunt com a bé cultural d'interès local (BCIL), figura que encara no s'ha concretat, però. Després, el març de 2014, el Departament de Cultura va intentar rectificar la seva postura, iniciant la declaració de la zona com a espai de protecció arqueològica (EPA).

Un poble altmedieval

El conjunt de Sidillà —anomenat, també, Sedillà o Cidillà— es troba dins un bosc de pins i alzines, típicament mediterrani, el qual ha crescut damunt la sorra que la tramuntana va arrossegar cap a aquest lloc des de les vores del Ter. Es tracta d'un paisatge més propi de les ondulacions del Terraprim que de la plana agrícola de l'Empordanet, malgrat que Antoni Puigverd esmentés Sidillà, ara fa vint anys, a *L'Empordà, llibre de meravelles*.

Siziliano és esmentat per primera vegada en un document de l'any 983, però alguna ceràmica trobada es remunta al període romà. El poble de Sidillà s'hauria desenvolupat probablement a partir de l'evolució d'una vil·la romana i d'un oratori, que haurien esdevingut poblat i església parroquial, respectivament; un patró que veiem repetit en altres llocs. De fet, *Sancti Romani de Ceziliano*, un temple del segle VIII, és esmentat com a parròquia depenent de la seu de Girona l'any 1065.

Sidillà deixa d'aparèixer a la documentació dels segles XIII i XIV, la qual cosa fa

>> L'església de Sant Romà, fins a finals de 2014, havia preservat la volta gràcies a un apuntament força amateur.

Les flames havien passat, de nord a sud, a menys de cent metres dels edificis

>> *Un conjunt d'edificacions d'època altmedieval, enrunades, que s'estenen al nord del temple, són les que s'excavaran aquest any 2016. A sota, el foc de Vilopriu, de novembre de 2013, passà a uns escassos cent metres del conjunt monumental.*

pensar que hauria estat despoblada a partir d'aquest període. La causa és incerta, però recentment Joan Badia diu haver trobat en un document que fou per la invasió en forma de dunes de sorra procedent del Ter. En conseqüència, la població es traslladà a nuclis com el de Sant Llorenç de les Arenes, que abans del 1313 ja era la nova parròquia.

També sabem que el topònim va perviure després de l'abandó del poble, però es va anar perdent al llarg dels sis-cents anys següents. A inicis del segle xx, els habitants del lloc en deien l'Olivet de Sant Romà o Sant Romans. Només uns pocs erudits coneixien els noms de Sidillà i Sant Romà per haver-los vist esmentats en documents medievals —com el cartoral de Carlemany— però, en canvi, no sabien «si se conserva o no aquesta església», com afirmava Botet i Sisó a la *Gran Geografia de Catalunya*.

De perdut a redescobert

Va haver de passar mig segle més abans no es va localitzar Sidillà i se'n va emetre un judici erudit. Fou l'arqueòleg Miquel Oliiva qui, els anys 1959 i 1962, va esmentar el conjunt en dos articles. A partir d'aquí, en el període 1973-1992, se succeïren intervencions i prospeccions —desencertades,

algunes; de simple consolidació, les altres— i noves publicacions, especialment de Joan Badia. Els penúltims estudis foren els de Montserrat Valls i el grup CARE Hispania de la UB (2005), i el de Gerardo Boto (2006), el qual defensà que les restes corresponien a un monestir.

Els diferents estudis i intervencions coincidiren a destacar l'estat d'abandó del conjunt —la volta i l'absis eren parcialment esfondrats—, però també subratllaven la seva importància com a testimoni del període altmedieval (s. VIII-XI) i com a exemple d'arquitectura preromànica.

El període 2006-2013 fou el de la progressiva redescoberta popular de Sidillà: aparegué a la premsa, en guies, com a lloc de *geocaching* i, fins i tot, una editorial empordanesa va prendre el seu nom. El foc i la desprotecció legal de finals de 2013 van popularitzar irreversiblement el lloc.

Des de llavors, la denúncia procedent del món de la recerca local —amb l'IEBE al capdavant— i la determinació de l'Ajuntament de Foixà es van aliar per aconseguir finançament de la Diputació i la Generalitat per tal de desbrossar l'entorn —el maig de 2014—, consolidar els murs exteriors i protegir la teulada —finals de 2014— i fer-hi unes prospeccions arqueològiques i recobrir l'absis, el setembre de 2015. A banda d'això, encara resten dues campanyes més fins a 2017, que s'estendran al poblat annex al temple. Entre 2014 i 2015 s'han destinat 65.500 euros al conjunt, i les actuacions s'han fet sota els criteris del grup d'arqueologia de Gisela Ripoll i Montserrat Valls, de la UB. Mai no s'havia intervingut com ara, en quantitat i qualitat, en aquest jaciment. Avui, Sidillà potser ha perdut «la puresa de l'abandonament» que Puigverd li atribuïa el 1996, però ha estat salvat d'una pèrdua irreparable que hauríem hagut de lamentar molt.

Sidillà, BCIN?

Segons un estudi de Bover i Burch (2000), el valor del conjunt és equiparable al d'Empúries, Ullastret o el Cau del Duc d'Ullà. A més, es tracta d'un monument singular: l'únic element de les seves característiques al Baix Ter. Per la seva naturalesa, Sidillà es pot comparar amb Sant Esteve de Caulès, Sant Agustí de Lloret Salvatge o Santa Helena de Rodes. Alhora, l'església de Sant Romà és l'exemple de

Siziliano és esmentat per primera vegada en un document de l'any 983, però alguna ceràmica trobada es remunta al període romà

preromànic més antic del Baix Empordà. La transició entre el món romà i el carolingi és un període mal conegut: per la inexistència de testimonis escrits, per manca de tradició historiogràfica i arqueològica, i per una política de protecció de monuments que va privilegiar l'arquitectura medieval i el modernisme. Sidillà pot proporcionar llum sobre aquest període. Finalment, és un poble sobre el qual no se n'erigí cap altre i va quedar «segellat» per les dunes de sorra, la qual cosa garanteix un plus d'autenticitat en les excavacions.

És obvi, doncs, que calia garantir la seva protecció —el lloc era una zona d'extracció de sorra per a la construcció— i, alhora, fomentar-ne una excavació científica. Això ja ho tenim, però més enllà de la consideració d'EPA i BCIL, si els valors de Sidillà no es tradueixen en una protecció legal i pública completa, crec que es fa evident que quelcom no rutlla bé en les polítiques de conservació del patrimoni. El lloc, un bé rellevant d'aquest patrimoni cultural català —més que molts dels 141 BCIN que hi ha al Baix Empordà—, reuneix tots els elements per ser reconsiderat com a tal pel Departament de Cultura.

Potser ens hem equivocat: potser cal optar per consolidar més elements i rehabilitar-ne menys; protegir primer i investigar quan s'escaigui; desplegar, doncs, una

política de «duna de sorra» com la que el temps ha aplicat a Sidillà. El poble altmedieval, doncs, podria esdevenir un element inspirador de nous criteris en la protecció del patrimoni.

>> L'església, amb l'entorn desbrossat i la nova coberta protectora, instal·lada a finals del 2014.

Jordi Gaitx Moltó és arxiver i historiador.

>> Sortida a Sidillà, el 30 de novembre de 2013, organitzada per l'Institut d'Estudis del Baix Empordà. L'entitat va reclamar una actuació més decidida de les institucions per a la conservació d'aquest patrimoni.

La causa de l'abandonament de Sidillà és incerta, però Joan Badia ha documentat que fou per la invasió en forma de dunes de sorra procedent del Ter